

AZ ELŐVETEMÉNYEK SZEREPE A HOMOKI NÖVÉNYTERMESZTÉSBEN DÉLALFÖLDÖN*

ANTAL JÓZSEF

a mezőgazdasági tudományok kandidátusa
Gabonatermesztési Kutatóintézet, Szeged

A vetésváltás a gyenge termőképességű talajokon nemcsak a korábbi években a külterjesebb növénytermesztés időszakában bírt jelentőséggel, hanem jelentősége ma sem hanyagolható el, jóllehet több szempontból is másképpen kell ezeket megítélni, mint korábban.

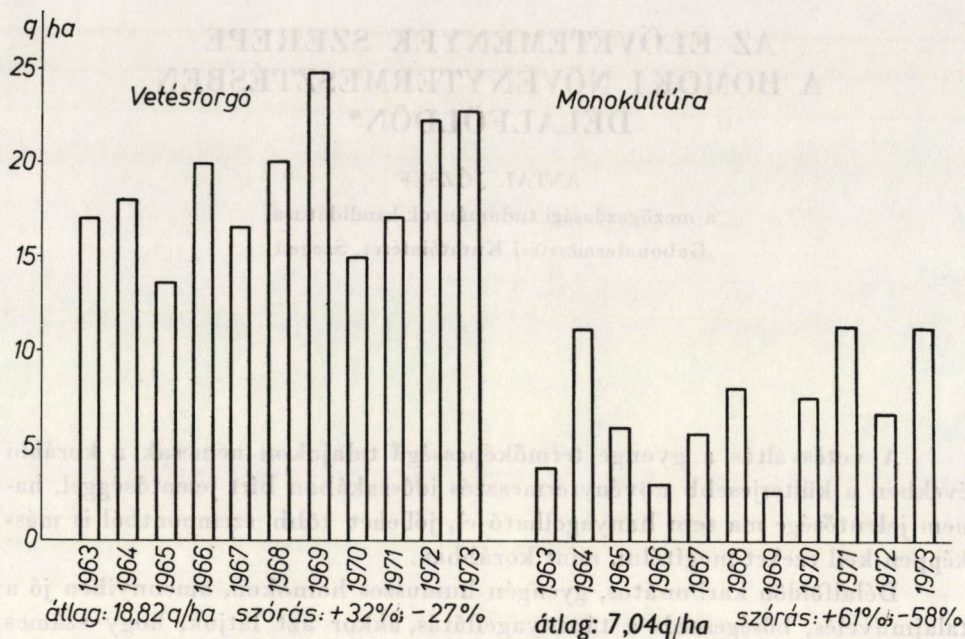
Délalföldön karbonátos, gyengén humuszos homokon, amennyiben jó a talajművelés, bőségesebb a tápanyagellátás, akkor azt látjuk, hogy számos gazdaság a rozs termesztéséről áttér a búza termesztésére és növeli a kukorica vetésterületét. Mindez a növénytermesztés fejlődésének fontos jele.

A rozsot azonban a gyengébb termőképességű, de a 0,4—1,0% humuszt már tartalmazó homokon — jelen ismereteink szerint — nem válthatja fel mindenütt a búza vagy a triticales, mert a homoktalaj számos adottságához a rozs tud jobban alkalmazkodni. A szakirodalomból ismert, hogy homoktalajon jelentősége van a vetésváltásnak. Így pl. csak utalok G. Könnecke NDK-ban, vagy J. Sienkiewicz Lengyelországban folytatott kísérleteire. Ismert az „örök-rozs” kísérlet és az, hogy a rozs termesztendő önmaga után. Ennek a kérdésnek alaposabb megvizsgálására az elmúlt két évtized alatt több kísérletet is beállítottunk, azzal a céllal is, hogy a nagyobb rozstermés érdekében az elővetemények szerepét minél alaposabban tisztázhassuk.

Vetésforgó kísérletekkel kezdtük munkánkat 1953 őszén. Két vetésforgó kísérlet tapasztalatai és eredményei után növényrendezés kísérletünk volt 1958—1969-ig. 1963-tól Jenei Elek Kiskundorozsmán rozssal monokultúrák kísérletet is beállított.

A vetésváltás kérdéseiről és az elővetemények kísérleti eredményeiről 1964-ben Keszthelyen Georgikon Napokon hozzászólásban beszámoltam. Azóta lezártuk a növényrendezés vizsgálatának tartamkísérletét 1969-ben, és van 10 éves tapasztalatunk a rozs monokultúráról is (1. ábra).

*Korreferátum a Vetésforgó — vetésváltás — monokultúra c. vitaülésen. 1974. február 19.

1. ábra. A rozs termésátlagai Kiskundorozsmán

A kísérletek értékelése után azok eredményeit az alábbiakban foglalhatjuk össze:

1. A jó elővetemény homokon nemcsak a termés növeléséhez járul hozzá, hanem az évjárat csapadék eloszlásból adódó szélsőségeit is mérsékli.

— Ezzel kapcsolatos kísérleti eredményeink a következők 1956 és 1961 között:

Burgonya utáni rozs termése	20,94 q/ha,
kukorica utáni rozs termése	13,25 q/ha.

— A másik elővetemény kísérletünkben a rozs előveteményeinek az értékét már rangsorolni lehet.

Ennek a kísérletnek az adataihoz tartozik, hogy az elővetemények egy-egyénen 43 kg N, 35 kg P_2O_5 és 55 kg K_2O hektáronkénti műtrágyát kaptak.

A termések a következőképpen alakultak:

Rosz után rozs	15,08 q/ha	100%
Burgonya után rozs	24,87 q/ha	155%
Kukorica után rozs	19,79 q/ha	123%
Zab után rozs	17,92 q/ha	116%

— Az 1969-ben zárult elővetemény kísérletünk részadatai közel meg-
egyeznek ezzel:

Egynyári pillangós után	rozs = 25,27 q/ha 123%
Burgonya után	rozs = 23,55 q/ha 114%
Kukorica után	rozs = 20,52 q/ha 100%
Egynyári pillangós után	burgonya = 139,10 q/ha 126%
Rozs után	burgonya = 109,95 q/ha 100%
Egynyári pillangós után	kukorica = 28,39 q/ha 116%
Rozs után	kukorica = 24,39 q/ha 100%

A termések szerint a rozs a kukoricának és burgonyának rosszabb elő-
veteménye, mint az egynyári pillangós takarmány.

A rozs előtt viszont a három elővetemény közül legrosszabb a kukorica,
utána a burgonya következik és legjobb az egynyári pillangós takarmány
(homokibab — *Vigna sinensis* L.). Itt a termések közötti különbségek kisebbek,
mint az előbbi kísérletnél. A tápanyag több volt, 192 kg/ha NPK hatóanyagot
kaptak a kísérlet növényei. A nagyobb műtrágya adagból az is megállapítható,
hogy a nagyobb tápanyagot a burgonya és a kukorica homokunkon meghálálja,
viszont a rozs már nem.

2. Egy másik megállapításunk a rozs monokultúrára vonatkozik, amit
0,4—1% humuszt tartalmazó homokon tekinthetünk érvényesnek.

1963 és 1973 között két kísérlet tapasztalataiból és eredményeiből az
állapítható meg, hogy:

- háromszakaszos vetésforgóban a rozs termése 11 év átlagában 18,82 q
hektáronként, monokultúrában viszont 7,84 q;
- vetésforgóban a rozs termésszórása +32 és —27%-ot ér el, mono-
kultúrában pedig +61 és —58%-ot.

Ezek az eredmények azt igazolják, hogy rossz vízgazdálkodású talajon
a vetésforgó jelentősen csökkenti az évjáratok kedvezőtlenebb hatását. Tehát
azon a homokon, ahol a rozs, a burgonya, egynyári pillangós takarmány és
kukorica termesztethető — de a búza termesztése még nem jár sikerrel — ott
vetésváltással nagyobb termések érhetők el.